

konsekvens av detta successivt förändras, det återstår att se. Intressant i sammanhanget är (som noteras i kapitlet om hemligheter) att fienden i de flesta fall är outtalad och ansiktslös. Inte heller här tycks en tydlig "andre" behövas. Det är en paradox som kanske kan sammankopplas med den svenska neutraliteten och behovet av det outtalade i konstruktionen av det svenska försvaret.

**Eklund, Lisa & Isenberg, Bo (red.), 2022.
*Sociologins klassiker. Upptäckter och återupptäckter. Lund: Studentlitteratur.***

Anmälan av Thomas Kaiserfeld

Antologier om klassiska sociologer går det väl tretton på dussinet. Och många trodde nog att det var den sista svenska samlingen biografiska texter i genren när *Sociologins teoretiker* publicerades för snart tio år sedan (Gottzén & Lögdlund 2014). Under decennier har nämligen den här typen av sammanställningar blivit allt mer svårsålda eftersom det finns mängder av fritt tillgängligt biografiskt material om varje individ som har minsta chans att kvalificera sig under benämningar som sociologins teoretiker eller klassiker. Antologier av det här slaget borde helt enkelt ha blivit obsoleta för många år sedan.

Ändå är *Sociologins klassiker* ett fräscht nytillskott. Det finns flera skäl till det. Urvalet av biografier är ett. Bakgrunden till antologin var ett upprop, eller snarare en allmän efterlysning efter författare villiga att bidra med kortare texter med det uttalade syftet att ge de gamla klassikerna nytt sällskap med mindre uppmärksammade kolleger, läs kvinnliga klassiker. Existensberättigandet här var alltså ambitionen att bredda klassikerkategori till att också inkludera främst kvinnor, men även andra (exempelvis Du Bois) med erfarenheter bortom de som sociologins klassiska klassiker har representerat. Det har med andra ord handlat om en slags intellektuell svenskbaserad *crowdsourcing* för att bredda sociologins kanon.

Som ett resultat är samtliga författare sverigebaserade eller har stark anknytning till Sverige. Dessutom har nära hälften av dem, likt redaktörerna, sin intellektuella hemvist vid Lunds universitet. Det har inte inverkat på

Thomas Kaiserfeld är verksam vid Tema Teknik och social förändring, Institutionen för Tema, Linköpings universitet.

urvalet som utgörs av internationellt etablerade klassiker, om än inte globalt. För nästan samtliga av de 21 kronologiskt ordnade biografiska kapitlen handlar om samhällsforskare som kommer från alltjämt tongivande västländer: USA, Storbritannien, Frankrike och Tyskland dominerar helt även om det finns undantag som Norbert Elias och makarna Myrdal. Av de 22 biograferade klassikerna (Alva och Gunnar Myrdal samsas i ett kapitel) är 7 kvinnor och 15 män så visst finns här en jämnare fördelning än i många tidigare samlingar av detta slag. Det blygsamma antalet biografier gör att några giganter inom ämnet ändå saknas, exempelvis Parsons och Goffman. Bland avlidna kvinnliga sociologer som inte kommit med denna gång märks bland andra Irawati Karve, Mirra Komarovsky och Dorothy E. Smith (gissningsvis därför att hon dog under arbetet med antologin), så här finns definitivt utrymme för en del två.

Ambitionen att bredda skaran av klassiker har inte inneburit att det har gjorts några särskilt kontroversiella val. Samtliga biograferade forskare i antologin kan tveklöst betraktas som just klassiker. Det är annars inte självklart i och med att ämnet etablerades relativt sent som akademisk disciplin och många föregångare därför formellt hade tjänster med andra etiketter som filosofi eller nationalekonomi, detta trots att sociologins intellektuella rötterna kan sökas långt tillbaka i tiden. Ganska ofta görs också förklarande tillbakablickar som när Bo Isenberg refererar till Thomas Hobbes i sitt kapitel om Ferdinand Tönnies.

Tydligt är att många forskare som inkluderats i *Sociologins klassiker* – vid närmare eftertanke är det nog faktiskt samtliga – på ett eller annat sätt kommit med tack vare sin relevans för dagens sociologi. Det är i alla fall ofta så biografierna motiveras, genom hänvisningar till betydelsen av forskarens insatser för dagens sociologiska forskning. I många fall kontrasteras deras idéer mot sin samtids dominerande förklaringsmodeller oavsett om de var religiösa, rasistiska, deterministiska eller andra. Möjligen kunde det vara en hjälp att någon gång också bioграфera några av alla dessa numera mer eller mindre förlegade och bortglömda sociologer. Hur kunde de tänka så fel enligt dagens synsätt? Och hur kunde de vara så oemottagliga när de fick skåda ljuset? Genom att också beskriva de mediokra sociologernas skara blir det lättare att övertygas om klassikernas storhet.

Som sagt, antologins existensberättigande är strävan efter att bredda skaran av sociologklassiker för att skapa grund för nyupptäckter. Däremot inte att helt byta ut kanon. Som en följd finns här en del överlapp och ungefär en fjärdedel av de biograferade finns representerade med egna artiklar i "Stanford Encyclopedia of Philosophy" (2024) liksom i *Sociologins teoretiker* (Gottzén & Lögdlund 2014). Det är dock signifikativt att Jane Addams är den enda kvinnan som återfinns i både *Sociologins teoretiker* och *Sociologins klassiker*.

Ett annat skäl till fräschören är att varje kapitel är väl koordinerat när det gäller struktur och innehåll, något som har bidragit till både pedagogiskt

jämförbara biografier och till genomgående hög kvalitet i bidragen. Varje text inleds med en kontextualisering liksom en diskussion om intellektuella influenser och inspirationskällor. Det följs av en lättillgänglig redogörelse för de viktigaste insatserna. Bidragen avslutas sedan med sammanfattningar som i de flesta fall alltså innehåller hänvisningar till relevansen i dagens sammanhang. Utöver detta finns en kort levnadsbeskrivning samt en litteraturlista med referenser till både primärkällor och sekundärlitteratur. I många texter finns också inlagda referenser till andra kapitel. Värdet av antologin som helhet höjs dessutom flera snäpp genom ett sakregister som underlättar kopplingar mellan liknande idéer trots deras ofta skilda benämningar. Till detta kommer ett personregister som gör det lättare att hitta influenser mellan de behandlade forskarna. Sammantaget gör dessa referensverktyg att antologins användbarhet ökar rejält, inte minst i pedagogiska sammanhang som på en introduktionskurs.

Påtagligt många bidrag utgör mycket bra och lättbegripliga sammanfattningar av de viktigaste idéerna hos respektive klassiker. Värdefullt är att många författare har vågat välja och välja bort bland de många gånger omfattande bidrag som en och samma klassiker givit till ämnet. Även om det känns orättvist att framhålla vissa antologikapitel framför andra är det svårt att förbigå Johan Fornäs relativt korta text om Marx som är något av ett mästerverk i miniatyr. Andra bidrag värda att framhålla är Anton Törnbergs om Tarde, Kalle Berggrens om Cooper, Vessela Mishevas om Addams och det om makarna Myrdal. Men som sagt, väldigt många biografier, kanske alla, är läsvärda och en annan recensent hade förmodligen valt att lyfta fram andra kapitel. Viktigast av allt är dock kombinationen av den överlag höga kvaliteten på texterna, den stramt hållna strukturen i varje bidrag samt de olika referensverktygen som skapar en god grund för nya insikter. Eller som det heter i titeln, upptäckter och återupptäckter.

Även om det är svårt att dra generella slutsatser av antologins 21 biografier finns här också en del tentativa indikationer för sociologiämnets övergripande utveckling. För det första ger den kronologiska ordningen av biografierna intrycket av att sociologins tidiga framväxt byggde på upplysningstänkande och naturvetenskaplig metodik för att senare påverkas av demokratiserings- och industrialiseringsprocesser som ledde till ett större teoretiskt fokus på det sociala livets former, i alla fall inom den kontinentaleuropeiska grenen som tycks ha varit mer inriktad på principiella resonemang. Weimarrepublikens stridigheter och totalitära följder tycks ha fördjupat det intresset ytterligare. Inom den amerikanska sociologin tycks istället industrisamhällets nya sociala orättvisor leda till en mer aktivistisk ådra, något som stärktes ytterligare av den överlagrade rasproblematiken. Den här typen av generaliseringar görs förstås på tunn is. Men kanske kan Annie Marion MacLeans etnometodologiska mikrosociologi ställas mot Marianne Webers rättshistoriska familjesociologi för att accentuera skillnaderna mellan amerikansk och kontinentaleuropeisk

sociologi som de kom till uttryck hos dessa två jämngamla forskare på var sin sida av Atlanten.

För det andra är det bestående intrycket av antologin att sociologiämnet metodologiskt rört sig från det mer spekulativt principiella över det teoretiskt analyserande till det empiriskt systematiska. Förmodligen är det en utvecklingsbana som känns igen inom flera samhällsvetenskaper. I sociologins fall blev dock de aktivistiska tendenserna tydligare än i många andra fall, något som senare också kommit att leda till en orientering mot politisk relevans som hos makarna Myrdal.

Som synes inspirerar antologins urval och välskrivna kapitel till mer övergripande resonemang, exempelvis av värde i undervisningssammanhang. I alla fall om det stöds av ytterligare litteratur. Men det är inte bara som kurslitteratur *Sociologins klassiker* kan leda till upptäckter och återupptäckter. Även sociologer intresserade av det egna ämnets historia och föregångsgestalter bör kunna hitta ett och annat att fördjupa sig i.

Litteraturförteckning

Gottzén, Lucas & Lögdlund, Ulrik (red.), 2014. *Sociologins teoretiker*. Malmö: Gleerups.

“Stanford Dictionary of Philosophy”, 2024. Tillgänglig på www.plato.stanford.edu/index.html, citerad 2024-01-07.